

Filosofie a narativita / ARCHÉ jako pojem (a „narativní“)

Filosofie hned od počátku, ale v jistém stále menším rozsahu i později, musela pracovat se slovy a významy předfilosofickými. A i když některá z narativity převzatá slova obdařovala novými významy, nikdy nemohla jedním rázem odstranit všechny významy dosavadní. Přechod od narativity k pojmovosti nebyl tedy přechodem z ze sféry jednoho druhu myšlení (a promlouvání) do sféry zcela jiné, tedy jakýsi přechod ze světa MYTHU do zcela odlišného světa LOGU, nýbrž bylo to spíše prorůstání LOGU do stále přežívající (a vlastně stále ještě velmi živé, živoucí) narativity tradovaných MYTHŮ resp. útržků či úlomků MYTHU. Tak např. jedním z nejdůležitějších termínů prvních filosofů bylo slovo ARCHÉ, které původně označovalo „to, co je první a co pak i nadále vládne“. Původně šlo ovšem o záležitost bohů a lidí, a ještě před jeho filosofickým přeznačením byla platnost ARCHÉ nejednou určitými mytickými vyprávěními samými poněkud zpochybňována. Tak např. Zeus byl nepochybně nejmladším s potomků Kronových, a přesto se stal „prvním“ z bohů, které vysvobodil z útrob otcových, a tím také jejich „vládcem“. Nezrodil se tedy jako první, ale prvním se stal v důsledku svých zásluh. To byl ovšem vlastně paradox; paradoxem byl ostatně už atentát na otce Krona, který pak byl uvězněn a hlídán spřátelenými Titány v podsvětí. Jednoznačnost převládání a nadvlády toho, co bylo „první“ a tedy „nejstarší“, byla už v mytických vyprávěních nejednou narušena. Tato neudržitelná nedůslednost a nepřesnost musela být pojmovým myšlením napravena: ARCHÉ musela být proto myšlena jako nejen nějaké „první“ vedle jiných „prvních“, ale jako „absolutně první“, a to ne v nějakých příbězích o bozích, nýbrž ve smyslu celosvětového řádu, tj. ve smyslu kosmologickém. Právě proto se po jisté době váhání přece jen proti multiplicitě „počátků“ (a později „prvků“ neboli „elementů“, proti předchozím „živlům“ už zbaveným nejen života, ale dokonce i vlastního aktivního pohybu) stále víc prosazoval princip monarchismu, až se myšlenkově dospělo k jediné a tedy nejvyšší „první příčině“ (Aristotelés).

(Písek, 050311-1.)